

Барановська Олена,
*к. пед. н., ст. н. с. відділу дидактики Інституту педагогіки
НАПН України*

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ (ТЕХНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ)

На сучасному етапі реформування системи освіти в Україні надзвичайно важливим є проблема пошуку, розвитку та реалізації можливостей обдарованої особистості. Обдарована особистість є

найціннішим джерелом духовного і матеріального надбання людства, зокрема нашої держави. Саме своєчасне виявлення високих креативних здібностей у дітей є однією із найважливіших умов оптимального розвитку її обдарування. Закордонний досвід роботи з обдарованими дітьми, зокрема в Європі та США, наразі стає поширеною практикою. Але існує цікава та плідна практика такої роботи в країнах Австралійського Союзу, яка вивчена та поширена значно менше. Моделі освіти обдарованих і талановитих дітей, які склалися на територіях і в штатах Австралійського Союзу висвітила дослідниця С. Кириченко, яка акцентувала, що вони становлять інтерес завдяки своїй практичній орієнтованості, прагненням побудувати цілісну загальнонаціональну систему підтримки таких дітей з національних меншин, віддалених і сільських місцевостей та з несприятливого соціального середовища. Дослідниця аналізувала доробок австралійських вчених, які спеціально розробляли концепції та моделі навчання та розвитку обдарованих дітей. Це, зокрема, праці А. Баркана, Дж. Стенлі, С. Бейлі, А. Танненбаума, Р. Суботнік, Р. Беттерхема та інших. Австралійські вчені Ф. Берджесс, М. Гросс, У. Сміт, Е. Чен, дослідники Й. Ларссон, М. Талан-Рунель, К. Тірі, А. Адамс створювали теоретичну базу та практичні нароби для експериментування особливих умов для обдарованих дітей [1].

Зарубіжні дослідники - Г. Айзенк, А. Маслоу, Дж. Гілфорд, Ф. Гальтон, Е. Торренс Ф. Гальтон, , Л. Термен, Р. Стернберг та інші розробляли різні концепції обдарованості, креативності. Так, концепція Дж. Гілфорда описує модель структури інтелекту та виділяє дві його складові: конвергенція та дивергенція. Три основних фактору креативного мислення за Дж. Гілфордом складають: оригінальність, чутливість та інтеграція (як здатність одночасно враховувати та об'єднувати кілька протилежних умов, принципів). Визначені такі критерії креативності як оригінальність, здатність продукувати віддалені асоціації та ідеї; семантична гнучкість як здатність виділяти нові функції об'єкту та варіанти його нестандартного застосування; продукувати ідеї в нерегламентованій ситуації [2].

З середини ХХ сторіччя проблемам обдарованості приділяли увагу ряд науковців: Б. Ананьєв, О. Леонт'єв, О. Матюшкін, О. Моляко, В. Паламарчук, Я. Пономар'єв, С. Рубінштейн, І. Семенов та інші. І. Семенов як необхідну умову творчості виділяє

єдність інтелектуально-пізнавальних, особистісно-рефлексивних та комунікативно-соціокультурних компонентів [3].

В. Паламарчук доводить, що навчання в зоні найближчого розвитку дитини є необхідним фактором розвитку мислення та творчого розвитку. Створена авторкою технологія розвитку інтелектуальних умінь та навичок учнів базується на законах та закономірностях розвитку мислення, засвоєння основних світоглядних теорій, методологічних знань, які включають в себе знання провідних методів та прийомів пізнавальної та практичної діяльності. Система основних прийомів мисленнєвої діяльності за В. Паламарчук містить у собі такі компоненти: виділення головного, порівняння, узагальнення та систематизація, конкретизація, виділення та пояснення понять, доведення та спростування, моделювання, системний підхід. Така система мисленнєвих прийомів вимагає чітких етапів її формування: кумуляції, діагностики, мотивації, осмислення сутності та правила користування прийомом, застосування, перенесення. Таким чином, створюється чітка технологія формування мисленнєвих (інтелектуальних) умінь та навичок (компетентностей), яка стає необхідною на етапі створення нової української школи [4].

Теоретико-методичні засади диференціації навчання в основній школі розкрили науковці відділу дидактики, зокрема, наголошувалося на проблемах впровадження диференційованого підходу до формування загальнонавчальних компетентностей учнів, формах організації навчальної діяльності учнів, методах активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів та ін. [5].

На основі результатів проведених досліджень українських науковців та висновків з напрацювань автора, можна визначити стратегічні напрямки розвитку обдарованості:

- взаємодія науки та освіти, шкільного та позашкільного навчання, наступність та взаємодія між усіма ланками;
- постійний моніторинг сучасних світових досліджень в сфері проблеми обдарованості;
- створення індивідуальних освітніх траєкторій учнів;
- проведення науково-дослідної роботи учнів;
- розробка необхідної бази відповідних навчальних програм, методичних посібників та підручників;
- розширення дистанційного навчання;

- вдосконалення електронних платформ та інших ресурсів, бібліотек;
- проведення учнівських конференцій;
- залучення обдарованих дітей до участі в міжнародних проектах, програмах, форумах;
- створення платформ, випуск посібників для батьків з питань діагностики та виховання обдарованих дітей;
- розробка централізованих програм пошуку обдарованих дітей [6].

Для ефективної роботи в школах, крім традиційних педагогічних технологій та загальновідомих інноваційних технологій, слід постійно відшукувати та експериментувати їхні інші різновиди, які ґрунтуються на індивідуалізації навчання, його диференціації, гуманізації та гуманітаризації. Важливим також є запровадження можливостей групування обдарованих дітей; прискорення темпів їхнього навчання (перехід через клас), так і з окремих предметів. Прикладом такої системи навчання є Комбінована система М. Гузика (перехід в наступний клас екстерном, прискорене вивчення предмета, вступ до університету в ранньому віці). Альтернативою кардинальним змінам в темпах просування учнів за навчальною програмою може слугувати розширення та поглиблення навчального змісту. Школи можуть розробляти власні курси для таких дітей, тести та освітні програми.

Список використаних джерел:

1. Кириченко С. В. «Організаційно-педагогічні основи роботи з обдарованими дітьми в системі освіти Австралії». Дис. канд. пед. наук, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, Україна, 2015.
2. Гилфорд Дж., «Структурная модель интеллекта». *Психология мышления*. Москва, 1965.
3. Пономарёв Я. А., Семенов И. Н., Степанов С. Ю. Психология творчества: общая, экспериментальная, прикладная. Москва: Наука, 1990.
4. Паламарчук В. Ф., Барановська О. В. Педагогічні технології навчання в умовах нової української школи: вектор розвитку. *Український педагогічний журнал*. № 3. С. 60-66, 2018.
5. Дидактичні засади диференціації навчання в основній школі: монографія / авт. кол: Кизенко В. І., Васківська Г. О., Бондар С. П. й ін.]; за наук. ред. В. І. Кизенка, Київ: Пед. думка, 2012. 216 с.
6. Барановська О. В. Основні напрямки розвитку гуманітарної освіти в умовах компетентнісного підходу. *Українська мова і література в школі*. № 7, С. 51-54. 2013.